

Mihin tarvitaan henkilökohtaisen elämän sosiologiaa?

May, Vanessa (toim.): Sociology of personal life. Palgrave Macmillian, Hampshire 2011. 201 s. ISBN 978-0-230-27897-4

Vanessa Mayn toimittama teos jatkaa Carol Smartin (*Personal life*, 2007) aloittamaa kriittistä keskustelua henkilökohtaisesta elämästä, sen muutoksista ja kiinnittymiskohdista individualisoitumiseen ja detraditionalisoitumiseen. Teos jakautuu 15 lukuun, joista jokainen esittelee oman näkökulmansa henkilökohtaisen elämän tutkimiseen ja samalla *Morgan Centre for the Study of Relationships and Personal life* -keskuksen tutkimuskohteita. Henkilökohtaisen elämän sosiologia määrittäytyä ja käsitteellistyy erityisesti Mayn kirjoittamassa johdannossa sekä David Morganin luvussa ”Conceptualising the personal”. Mayn mukaan teoksen tavoitteena on osoittaa käsitteen tuovan yhteen keskusteluita, joita on käyty eri sosiologian kentillä: perhesosiologiassa, lapsuus sosiologiassa, seksuaalisuuden sosiologiassa tai kuluttamisen sosiologiassa. Teos pyrkii poistamaan tiukkaa jaottelua yksityiseen ja julkiseen samalla kun se monipuolisesti luo tuoreita tarkastelutapoja henkilökohtaisen elämän tutkimiseen. Teoksessa tarkastellaan sitä, mikä on sosiologista henkilökohtaisessa elämässämme. Toisin sanoen siinä pohditaan henkilökohtaisen, yksityisenä pidetyn elämän merkitystä ja vaikutuksia yhteiskuntaan ja sen muutoksiin, ja käänteisesti sosiaalisten rakenteiden ilmenemistä

osana henkilökohtaista elämää.

Teoksen johdanto painottaa henkilökohtaisen elämän relationaalisuutta ja ottaa etäisyyttä Anthony Giddensin ja Ulrich Beckin esittämään yhteiskunnan individualisointusteisiin. Tämän vuoksi teoksessa käytetään käsitettä henkilökohtainen elämä yksilöllisen elämän (individual life) käsitteen sijaan. Relationaalisuus ymmärretään kirjassa itseytenä, joka on olemassa suhteessa toisiin ihmisiin, toisten kanssa ja, kuten Morgan toteaa, joka myös muodostaa suhdetta itseensä toisten ihmisten käsitysten ja odotusten kautta. Morgan kirjoittaa demokratian, valinnan, yksityisyyden ja omistajuuden kaltaisten käsitteiden olevan – vaikka ovatkin tärkeitä ja vaikutusvaltaisia – abstrakteja ja jäävän etäälle henkilökohtaisen elämän arkisista pulmista. Morgan korostaa henkilökohtaisen elämän ymmärtämistä ja tutkimista paitsi sosiaalisena myös käytäntöjen käsitteen kautta. Henkilökohtaiset käytännöt hän määrittelee ensiksi toiminnan ja toiseksi arjen korostumisena. Kolmanneksi hän painottaa relationaalisuutta siten, että henkilökohtainen tulee ymmärtää elämänalueena, joka rakentuu ajan kuluessa vuorovaikutuksessa merkityksellisten toisten kanssa.

Teoksen kolme seuraavaa lukua

esittelevät henkilökohtaista elämää parisuhteiden muutosten näkökulmasta. Wendy Bottero käsittelee ensimmäistä demografista siirtymää historiallisesti luoden katsauksen seksuaalisuuden ja syntyvyyden muutoksiin 1700-luvulta 1900-luvulle erityisesti Britanniassa, mutta myös laajemmin länsimaissa. Luku kuvaa syntyvyyden säännöstelyä ja keinoja perheeseen pienentämiseksi ennen ehkäisyvälineiden kehittymistä ja yleistymistä 1800-luvulta alkaen. Smart jatkaa toisen demografisen siirtymän luonnostelua pohtimalla parisuhteiden ja henkilökohtaisen elämän muutoksia nykyaikajassa. Hän kuvaa aikaisempiin tutkimuksiinsa perustuen rakkauden ja tunteiden keskeisyyttä avioliitossa ja avioliitossa, eroamisessa sekä yksinäisyydessä ja ”yhdessä erillään asumisessa”. Smart painottaa, että samalla kun muutoksia on enenevästi alettu pitää ”henkilökohtaisina valintoina” ilman sosiaalista stigmaa, on tärkeä miettiä, miten eri tavoin muutokset koskettavat eri sukupolvia, sukupuolia ja sosiaalisia ryhmiä. ”Avioliittoon” ja samaa sukupuolta olevien parien henkilökohtaiseen elämään keskittynyt Anna Einarsdottir käykin läpi keskustelua homoseksuaalisten parien tasavertaisesta avioliitto-oikeudesta, sen valinnanvapautta korostavia ja toisaalta hetero-

normatiivisuutta korostavia äänenpainoja. Hän analysoi mielenkiintoisesti, mitä merkitsee nykyinen sosiaalinen paine homoseksuaalisten ihmisten ”kaapista ulostulemisen” paremmuudesta ”kaappiin jäämisen” sijasta. Vaikka laillisen avioliitto-oikeuden on ajateltu helpottavan tätä prosessia, homoseksuaalit ihmiset kokevat samanaikaisesti homofobiaa julkisessa tilassa ja monissa vuorovaikutustilanteissa joutuen tekemään näkymättömäksi oman seksuaalisuutensa.

Jennifer Mason pohtii, mitä tarkoittaa suhteissa eläminen ja sukulaisuussuhteiden merkityksen rapautumiseen liitetty moraalinen paniikki. Masonin mukaan on väärin väittää, että perhe- ja sukulaisuussuhteet olisivat menettäneet merkitystään, vaikka individualisoituminen on väljentänyt perinteisiä sukulaisuussuhteita, irrottanut ydinperheen laajemmasta sukulaisverkostosta ja lisännyt avioeroja. Nykytutkimus huomioi sen, että sukulaisuussuhteet muotoutuvat yhteydenpidon, konfiguraatioiden ja relationaalisuuden kautta ennemmin kuin ennaltamäärätynä biologisena tai aviollisena sukulaisuutena. Mason erittelee kiinnostavasti aviolliseen ja verisukulaisuuteen, perheenjäsenten väliseen yhdennäköisyyteen sekä läheisyyteen liitetyjä oletuksia. Sukulaisuus on sosio-kulttuurisissa, laillisissa ja historiallisissa konteksteissa muotoutuvaa ja muuttuvaa, mutta se on myös edelleen olennaista ihmisten henkilökohtaisessa elämässä.

Katherine Daviesin ystävyysuhteita ja Becky Tipperin lemmikkejä käsittelevät luvut tuovat oivaltavasti esiin ystävyysuhteisiin ja lemmikkeihin liitetyjä odotuksia, niiden oleellisia piirteitä ja sitä, miten ne kiinnittyvät yhteiskunnan muutoksiin (esimerkiksi uusien teknolo-

gioiden merkitystä ystävyysuhteille tai ajatusta lemmikeistä ihmissuhteen korvaajina). Martin lasten henkilökohtaista elämää koskeva luku korostaa lasten toimijuutta, kuulemista ja oikeuksia perheissä esimerkiksi vanhempien erotessa. Samoin hän painottaa etnisten vähemmistöryhmien lasten elämän ja kulttuuristen identiteettien sekä lasten julkisen tilan käyttämisen ja hahmottamisen tutkimisen tärkeyttä. May kohdistaa katseensa henkilökohtaiseen elämään julkisessa tilassa, kuten kaduilla, ravintoloissa tai puistoissa. Hän pohtii esimerkiksi sitä, kenelle julkinen tila kuuluu, kenellä on oikeus käyttää sitä ja miten kuuluminen tunne (sense of belonging) liittyy tilaan ja paikkaan.

Dale Southerton käsittelee henkilökohtaisen elämän suhdetta toisaalta aikaan ja toisaalta kulutuskulttuuriin. Southerton kirjoittaa esimerkiksi ajan kiireytymisestä ajallisen pirstoutumisen ja epärutinisoitumisen seurauksena. Hän tuo esiin, että ajallisen hyvinvoinnin ulottuvuudet – riittävästi aikaa, aikaa oikeaan aikaan päivästä tai viikosta, mahdollisuus päättää omasta ajankäytöstä sekä oman ajan yhteensopivuus itselle tärkeiden henkilöiden aikojen kanssa – ovat eri tavoin mahdollisia työntekijöille, jotka nauttivat työn joustavuudesta (”flexibility for workers”, usein keskiluokkaisia ammatteja) kuin työntekijöille, joiden työssä kyse on työntekijän joustavuudesta (”flexibility of workers”, usein työväenluokkaisia ammatteja). Luku saa ajattelemaan, miten monimutkaisilla tavoilla aika kietoutuu henkilökohtaisen elämän kaikkiin toimintoihin ja vuorovaikutukseen. Samaan johtopäätökseen vie Southertonin luku kulutuksen tunkeutumisesta tärkeäksi identiteettityön, elämäntavan valitsemisen ja ilmaise-

misen, ihmissuhteiden ja sosiaalisen erottautumisen välineeksi.

Gemma Edwardsin luvussa korostuu yhtäältä henkilökohtaisen poliittisuus, miten henkilökohtainen elämä voi olla kamppailua poliittisten oikeuksien ja tavoitteiden saavuttamiseksi, ja perustavammin oman identiteetin ja elämäntavan puolustamista (kapitalistisen) yhteiskunnan kolonisaatiota vastaan. Toisaalta Edwards pohtii henkilökohtaisen elämän ja ihmissuhteiden vaikutuksia ihmisten poliittiseen aktiivisuuteen.

Teos päättyy kysymykseen, miksi henkilökohtaisen elämän sosiologiaa tarvitaan. Teos onnistuu tässä koottessaan yhteen tärkeitä henkilökohtaisen elämän ilmiöitä, jotka ovat luonteeltaan sekä sosiaalisia että relationaalisia. Yksityisimmätään henkilökohtaisen elämän ilmiöt eivät tapahdu tyhjiössä, vaan yhteiskunnan muutokset ja normit ovat niissä mukana. Käänteisesti teos väittää, että yhteiskunta on inhimillisen toiminnan tulos, ja täten yhteiskunnan rakenteet ovat ihmisten toiminnan kautta muutettavissa. Vaikka teos käsittelee myös tavanomaisia henkilökohtaisen elämän suhteita ja rakenteita (avioliittoa, perhettä ja sukulaisuutta), se tekee tämän purkamalla niihin liittyviä itsestäänselvyyksiä. Teos on ajatuksia herättävä lukukokemus, vaikkakin suunnattu oppikirjaksi, ja näin se pysyttelee monesti ydinasioiden selkeässä esittelyssä nyansoidumman käsittelyn sijaan. Teos sopii oppikirjaksi niin sosiologiaan kuin sen lähitieteisiin silloin, kun tavoitteena on ihmisten henkilökohtaisen elämän ymmärtäminen yksilöllisiä kokemuksia laajemmassa kontekstissa.